

חכמינו בדורתיך

גליון נז • שנה ב'

ראש השנה
תשפ"ו לפ"קהוצאה לאור
חידושי תורה
של בעלי בתים
העושים תורתם
קבע ומלאכתם
עראי

מדור תורתם קבע

השי"ת מברך בשבת קודם ר"ה את חודש תשרי

כתב **המגן אברהם** (סימן תיז סק"א), 'בשבת שלפני ראש חודש מברכין החודש חוץ מלפני ראש חודש תשרי, דכתיב בכסה ליום חגנו', ובפשטות הכוונה שאמרו בגמרא (ר"ה ת.) 'בכסה ליום חגנו איזהו חג שהחודש מתכסה בו הוי אומר זה ראש השנה', והיינו שמכסים את החודש שלא ידעו אימתי ראש חודש.

וחשבתי לבאר, על פי מה ששמעתי בימי חרפי **מרינו ז"ע** שהנה כשחל ראש השנה בשבת אין תוקעים בשופר, ובטעם הדבר אמרו בגמרא (סוכה מג.) דחיישנין שמא יטול השופר בידו ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים, והקשה רבינו, וכי משום חששא בעלמא, דשמא יעבירונו, בטלו מכל ישראל מצות שופר, ומה גם שאין חוששים שמא יעבור במזיד על איסור שבת, אלא בשוגג שישכח ממנו השבת, ומשום כן בטלו מישראל מצות שופר, ובפרט שבני ישראל תלויים במצוה זו לצאת זכאים בדין, והשופר פועל ענינים נשגבים עד מאד, ולמה בטלו מישראל מצות שופר.

וביאר רבינו, כשרואה השי"ת איך שבני ישראל מוסרים נפשם ומוכנים למסור כל מה שנכלל במצות שופר, הכל כדי שהשני לא יכשל בחטא אפילו בשוגג, אומר השי"ת, אם כן אתקע אני בשופר, וכאשר השי"ת תוקע בשופר, מי עוד בעל יכולת כהשי"ת לערוב את השטן כדי שיצאו בני ישראל זכאים בדין.

- המשך בעמוד ב'

מבוא: בשער התורה

כל הקובע מקום לתפילתו אלקי אברהם בעזרו

הנה אנחנו נכנסים אל הימים הקדושים והנוראים, ובני ישראל קדושים עמוסים **במצוות ובמנהגים מיוחדים לימים הללו**, וכמובן שלא באנו כאן לבאר כל המנהגים הנהוגים עם שרשיה ונמוקיה, שכבר נתחברו על זה חיבורים שלמים בטוב טעם ודעת, אמנם על ענין א' הנהוג באלו הימים, שנראה לכאורה כפעולה שאינו בדיוק קשור לקדושת ומעלת הימים הללו, והוא **רכישת המקומות בבית הכנסת**, שבפשטות הסיבה שבני אדם עסוקין בזה כעת הוא פשוט משום שעתידין לשהות שעות ארוכות בבתי כנסיות ואם לא יסדר ענין המקום מושב שלו לא יהיה לו היכן לשבת בשעת התפילות, עם כל זה גולל במקצת היריעה בענין זה ונראה שאף **פעולה זו טומנת בתוכה ענינים נשגבים**, והיא גם כן כחוליא משרשרת המנהגים הקדושים שהן נחלת בני ישראל בימים הללו.

בספר מנהג ישראל תורה (סוס"י תקפ"א) מטעים ענין רכישת המקומות עפ"י מה שכתב **בספה"ק דברי יואל פ'** ויצא (ע"ט"ו) תוך כדי ביאורו על מאמר חז"ל **במדרש רבה פ' בהר** (פ"ד ט"ז), שר' טרפון נתן מעות לר' עקיבא לקנות לו עיר והוא פזר המעות לעמלי תורה, ולכאורה קשה

שנראה קצת כגניבת דעת, שר' טרפון הרי רצה לקנות עיר ומדוע חלקם ללומדי תורה. וביאר רביה"ק זי"ע שבאמת **בשורש הדברים כאשר נותנים מעות לתלמוד תורה, הרי בשמים ממעל הוא ממש כקונה עיריות**, אלא שלסתם בני אדם אינו כן שאין משיגין מה שנעשה למעלה, אבל לפי בחינת ר' עקיבא ור' טרפון היה זה ממש כקונה עיריות ולא היה בזה שום גניבת דעת, וממשיך וז"ל, **והיינו דאמרי אינשי על מי שקונה מקום קבוע בביהמ"ד ובביהכנ"ס נקרא מקום הזה עיר** (שטאט) **בפי הבריות**, ואיך שייך לקרות מקום צר כזה עיר, אמנם **על ידי שנעשה שותף בביהכנ"ס ונושא בעול לכל צורכי ביהכנ"ס ועניני הקהל ומוסדות התורה, קונה לו עיר למעלה דהשורש למעלה הוא העיקר**, ובכח המצוה שמשותף לצורכי ביהכנ"ס ומוסדות התורה נקנה לו בשמים ערים גדולות ובצורות, והיינו טעמא שקורין לו עיר בפי הבריות עכדה"ק, ובזה מבאר המנהג ישראל תורה מה שקונים בימים האלו 'שטאט', **כדי להוסיף לעצמם זכות הרבים של כל הקהל הקודש על ידי שנושא בעול הציבור ומחזיק בידם ולקנות לו עיר בשמי מעל.**

אמנם בעצם ענין קביעות מקום לתפילה, כבר מצינו בדברי חכמינו ז"ל שהפליגו מאוד במעלתה, כמו שאמרו

- המשך בעמוד ב'

מדור תורתם קבע

ועל פי זה יש לומר שזהו הטעם מה שאין מברכים חודש תשרי, כשם שכאשר חל ראש השנה בשבת אין תוקעים בשופר, ואז השי"ת תוקע בשביל בני ישראל, כמו כן קבעו חכמי ישראל שאין מברכים חודש תשרי, כדי שהשי"ת יהיה זה שמברך את החודש.

ואפשר שזה הכוונה במה שהביא המגן אברהם הפסוק 'בכסה ליום חגנו', שהשי"ת שנקרא בכסה, שהוא נעלם מעין כל, ואין מי שרואה אותו, כשבא יום חגנו, יום ראש השנה שאנו צריכים שיברכו חודש זה, שהרי כשמברכים החודש מרבים בתפילות ותחנונים על הגאולה שלימה ועל כל צרכי בני ישראל, וחששו חכמי ישראל שמה לא יתפללו כהוגן על חודש זה, ומשום כן אמרו שלא יברכו בני ישראל את החודש, אלא השי"ת הוא יברך את החודש הזה עבור בני ישראל.

והנה בגמרא אמרו 'היינו טעמא דשופר והיינו טעמא דמגילה', ויש לומר שהנה שנינו (מגילה ו:א) 'אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים', ויש להבין, שאם אין באדר ראשון קריאת המגילה ומתנות לאביונים, במה נחשב היום לפורים, ולמה תקנו חז"ל שלא יהיה מתנות לאביונים באדר ראשון, וכי בקשו לתת מתנה לעשירים, ובפרט שהעשירים מבקשים לתת צדקה כדי שיתקיים בהם 'עשר כדי שתתעשר'.

וכמו כן יש להבין למה לא תקנו שיקראו המגילה באדר הראשון, והנה ידוע מה שאמרו הרבי מלובלין על המהר"ש מבעזלא ז"ע [יומא דהילולא כ"ז אלול], לאחר שקרא את המגילה לפניו, שכאשר שמע כל כך הרבה פעמים קריאת המגילה, אבל באופן שספרו אברך זה לא שמע עדיין, וידוע הענין שקריאת המגילה נרמזו בו הרבה שמות הק' בכמה דרכים, ומאחר שאין אנו יודעים לכוון השמות הללו שהם מקרבים את הגאולה שלימה, לכן קבעו חז"ל שבאדר הראשון אין אנו קוראים המגילה, והשי"ת יקרא המגילה, שהוא היודע לכוון כל השמות הק'.

וזו הכוונה 'היינו טעמא דשופר והיינו טעמא דמגילה', כשם שבשופר אמרו חז"ל שכאשר חל ראש השנה בשבת אין תוקעים בשופר כדי

כוונות התקיעות

בכוונות התקיעות של תקיעה שברים תרועה תקיעה מבאר השל"ה הק' (ר"ה תורה אור ג) שהנה חז"ל אמרו (ר"ה לד.) שענין השברים הוא גנוחי גנח כדרך החולים, ותרועה הוא יליל ובכיה כדרך שבוכים על המתים. והנה עשה אלהים את האדם ישר, רק שהאדם מקלקל את עצמו והוא עקש ופתלתול, ועל זה מורה תקיעה ראשונה, שהוא קול פשוט וישר, ואחר כך שברים שהוא גנוחי גנח, רומז על חולי הנפש, ואחר כך יליל רומז על חטאים גדולים שהם מיתת נפש, על זה צריך האדם להיות גנוחי גנח ויליל בבכיה רבה פלגי מים ירדו עיניו, ויחזור כי השם יתברך מקבל השברים.

וכשעושה תשובה שלימה אז שוב הוא לדרכו הראשון כאשר עשה אותו השם יתברך ישר, וזהו תקיעה אחרונה שהיא גם כן קול פשוט וישר, כי טוב וישר ה' על כן הוא יורה חטאים בדרך (תהלים כה, ח).

ועל זה הוסיפו בספרה"ק (כעיי"ז בחוות יאיר) מהו הענין של תקיעה גדולה, כי הנה על בעל תשובה אמרו חז"ל (ברכות לד:) שבמקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד, וזהו הענין של תקיעה גדולה, כנגד עבודת התשובה.

(מפי הרה"ג ר' נפתלי גראס שליט"א - בני ברק)

מבוא § בשער התורה

- המשך מעמוד א' >

ז"ל במסכת ברכות (י:) אמר רבי חלבו אמר רב הונא כל הקובע מקום לתפלתו אלהי אברהם בעזרו, וכשמת אומרים לו אי עניו אי חסיד מתלמידיו של אברהם אבינו, ועוד שם (י:) אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי כל הקובע מקום לתפלתו אויביו נופלים תחתיו עיי"ש, ובטעמי המנהגים (ע"א) מביא מספר הגן דרך משה (ליום ט') ענין נאה בזה וז"ל, יזהר מאוד כל אדם שלא יתפלל רק בבית הכנסת אף אם יתפלל ביחיד, כי המשחיתים חומסים וגוזלים התפלה שמתפלל אדם שלא במקום קבוע וכו', ועל כן באתי להזהיר לבני ישובים איך יתנהגו בקביעת מקום להתפלל, תיכף בבואו לדור באיזה בית, ראשית חכמה יראת ה' יבחר לעצמו מקום קבוע יפה ונקי, ויאמר בפה מלא זה המקום אני בוחר להתפלל לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בשם כל ישראל להיות מקום קבוע להתפלל אני וביתי וכל ישראל, ויהי רצון שתשרה שכינה במקום הזה כמו בכל בתי כנסיות שבישראל, ואם יאמר כך אזי הוא בקדושתו כקדושת בית הכנסת ותפלתו מקובלת בתוכה, ואין צריך לומר שיתפלל בבית הכנסת בחדר קבוע, אלא אף בבית הכנסת עצמו צריך לברור לו מקום אחד להתפלל שם תמיד, ולא היום במקום זה ומחר במקום אחר.

ועל זה הביא משל נאה בכתבי האר"י ז"ל, משל למלך שרוצה ללכוד חומת העיר ורוצה לעשות נקב בחומה, אזי לוקח קנה השריפה שקורין רא"ר ביק"ס ויורה כמה פעמים במקום אחד עד שינקב החומה, אבל אם הוא טפס ויורה פעם אחת כאן ופעם אחת במקום אחר אז החומה נשארת שלימה, ולא יועיל כל פעולותיו שעשה, כך מיום שחרב בית המקדש נעשה הפסק חומת ברזל בינינו לאבינו שבשמים [כדאי ברכות לב:]. והתפלה שלנו הוא כמו קנה השריפה, ואם אדם מתפלל כל פעם במקום אחד אז תפלתו עושה שביל אחד לנקוב החומה של ברזל, ואם לאו לא יוכל לנקוב. והיאך יעשה, בקהלות גדולות ישכור לעצמו מקום קבוע, ואם אין ידו משגת צריך לבא ראשון לבית הכנסת או למקום ההפקר כגון למטה ואז יוכל לבא ראשון כל פעם על מקומו וכו', ובזה שהקדמנו לעיל יובן הגמרא גם כן כל הקובע מקום לתפלתו, רוצה לומר שעשה לעצמו חדר מיוחד ובתוך החדר מקום מיוחד, אז אויביו נופלים לפניו, ודרש בכתבי האר"י ז"ל אויביו הם המשחיתים היונקים מתפלה, ונופלים לפניו שאין להם שום יניקה מתפלתו ולא יזיק שום אדם מישראל, וכל אדם יאמין שהדלות ויקרות ומיתת בניו חס ושולם באים לאדם ואין לו הצלחה במשא ומתן שלו בעבור שאינו מתפלל במקום קבוע ועיי"ש עוד בענין זה בדברים חוצבים להבות אש.

אך במאמר המוסגר יצויין העובדא דהוי אצל הרה"ק מהר"י מבעלזא ז"ע, שפעם אחת היה שם החסיד המפורסם מוה"ר משה ארי' פריינד ז"ל מסיגעט שהיה חסיד נלהב מצדיקי בעלזא, ותפס לו מקום בעריכת השלחן הטהור סמוך ונראה להרבי, ופתאום נכנס א' מהישיבים והעיר לו שימחול נא לפנות את המקום כי הוא כבר קנה שבייתה כאן במקום הזה, ענה לו ר' משה ארי' על אתר, הרי חכמינו ז"ל אמרו כי קניית שבייתה הוא אלפיים אמה לכל רוח..., המהר"י זצ"ל שמע את השיחה, ונהנה מאוד מהתשובה השנונה מר' משה ארי', והרים גבות עיניו הארוכות כדי להסתכל מי הוא זה שהשיב תשובה נצחת כדבעי למיהוי, והביט עליו בקורת רוח והנאה. לפי זה אולי יש להקל במקצת בענין הקביעות מקום.

ובענין קביעות מקום לתפילה ידוע שהרה"ק מהר"א מבעלזא

מדור תורתם קבע

שהשי"ת יתקע בשופר, כמו כן קבעו שבאדר הראשון אין אנו קוראים המגילה, והשי"ת יקרא המגילה, שהוא היודע לכוון כל השמות הק'.

ויהי רצון שאכן השי"ת יברך את חודש תשרי ויקרב לנו אל הגאולה שלימה לנו ולכל ישראל, שנזכה לעיני כל חי בגאולה שלימה בקרוב השתא.

(הרה"ח ר' משה חיים בערקאוויטש הי"ו)

בקשה על העתיד בזכות הודאה על העבר

וכתוב לחיים טובים כל בני בריתך, וכל החיים יודוך סלה וכו', י"ל ההמשך, דהנה כשאדם מברך את השי"ת ואומר שירות ותשבחות, אז ביותר יכולים להתפללו לבקש בקשות, וכמו שאמרו חז"ל במס' ברכות (דף ל"ב) דרש רבי שמלאי לעולם יסדר אדם שבחו של הקבדוש ברוך הוא ואחר כך יתפלל.

ושמעתי שקודם ר"ה צריכין לברך את השי"ת על החיים העבר, ואח"כ יכולים להתפלל בר"ה על החיים העתיד. וזהו לשמוע אל הרנה, שמקודם צריכין ליתן שבח והודיה על החיים העבר, ואח"כ ואל התפלה, על החיים העתיד. וזהו וכתוב לחיים טובים כל בני בריתך, והוא בזכות וכל החיים יודוך סלה וכו', שמברכין להשי"ת על החיים העבר.

(הרה"ג ר' יום טוב ליפא שלעזינגער שליט"א)

'ואני ברוב חסדך' – לבוא לביהמ"ס בשעה מוקדמת כשיטת ר"ב חסדא'

המגן אברהם (ריש סי' מ"ו) מביא 'קודם בואו לבית הכנסת יאמר 'ואני ברוב חסדך אבוא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך' (תהלים ה, ח).

ואפשר לומר רמז בזה בהקדם דברי הגמ' (ר"ה ח) תניא 'כי חק לישראל הוא' (תהלים פא, ה) אין לי אלא לישראל, לאומות העולם מניין, תלמוד לומר 'משפט לאלקי יעקב', אם כן מה תלמוד לומר 'כי חק לישראל', מלמד שישראל נכנסין תחילה לדין, כדבר חסדא, דאמר רב חסדא מלך וציבור מלך נכנס תחילה לדין, שנאמר (מ"א ח, נט) 'משפט עבדו ומשפט עמו'.

והנה כאשר האדם נכנס בבוקר לבית הכנסת, הוא בא בשעה מוקדמת, ועל כן אומרים 'ואני ברוב חסדך', כלומר אני בא כשיטת ר"ב חסדא, איני בא בשעה מאוחרת, אלא כדבר חסדא שדרש 'מלך וציבור מלך נכנס תחילה', ואני בא לבית הכנסת בבחינת 'מלך' שנכנס תחילה.

(הרה"ח ר' שלמה הערשקאוויטש הי"ו)

מבוא : בשער התורה

– המשך מעמוד ב' –

זי"ע היה רגיל לומר להבחורים בעת הנחת התפילין בשעת כניסתם לעול התורה והמצוות, שיקבלו עליהם להקפיד על ג' דברים, א' שלא ידברו שיחת חולין עם התפילין, ב' שיזהרו להיות להם גוף נקי, והג' שלא יסתובבו בשעת התפילה אנה ואנה אלא יתפללו על מקום אחד. וכן הגה"צ ר' מיכאל דוב ווייסמאנדל זצ"ל היה מעורר הרבה על ענין זה בישיבתו הרמה שלא יסתובבו בשעת התפילה. והוא חלק מענין הקביעות מקום לתפילה. ומשמ' דהגאון ר' מאיר שפירא זצ"ל מתאמרא שאמר פעם לבחור שהסתובב בשעת התפילה שעליו לקבל מי שפרע, שהרי כך אומרים מי שפרע מאנשי דור המבול וכו' הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו, והרי אתה אינך עומד על מקום אחד בשעת דיבורך אל השי"ת.

ומעשה נאה ומתוקה בעניני קביעות מקומות הובא בגליון קנין תורה (פ' תצא תשפ"ה) שהיה אצל האדמו"ר הפני מנחם זצ"ל מגור, שבשנה אחת הוצרכו להוסיף אל בנין הביהמ"ד עוד היכל לתפילה מחמת אפס מקום, אבל כמובן שכל הציבור רצו להתפלל בתוך הביהמ"ד העיקרי ביחד עם הרבי, על כן קבעו ההנהלה שביום א' של ראש השנה יתפללו בביהמ"ד כל הזקנים שהן מבן חמישים ולמעלה, והצעירים יתפללו בהיכל הנוסף, וביום ב' יהפכו שהזקנים יתפללו בהיכל הנוסף והצעירים יתפללו בביהמ"ד.

וכאשר נודעה ההחלטה בשער בת

רבים נכנס אל הפני מנחם א' מהחסידיים ושפך את לבו שלרוע מזלו נמצא שהוא יצטרך להתפלל בחוץ בשני הימים, כי יום הולדתו החמישים הוא ביום ב' של ראש השנה, ונמצא שביום א' הרי הוא עדיין מהצעירים המתפללים בחוץ, וביום ב' נתהפך להיות מן הזקנים המתפללים ביום ההוא בחוץ, נענה הפני מנחם ואמר לו הרי זו גמרא מפורשת בבבא בתרא, השואל שהיה תלמיד חכם מובהק וידע היטב בבא בתרא לא הצליח למצוא איה איפוא נמצא 'דין תורה' כעין זה בבבא בתרא, אמר לו הפני מנחם הלא הוא בדף כ"ג ע"ב בעי ר' ירמ' רגלו אחת תוך חמישים ורגלו אחת חוץ לחמישים, ועל דא אפקוה לר' ירמ' מבי מדרשא...

על כל פנים היוצא מכל המקובץ שענין בחירת מקום קבוע לתפילה ושכירתו הוא חלק גדול מעבודת ההכנה לתפילה שתהיה כדבעי ויהיה ראוי להשראת השכינה, ובכן דבר בעתו מה טוב באלו הימים שהם ימי היסוד של עבודת התפילה למשך כל השנה שעסוקים בהם בשכירת מקומות. ויה"ר שנזכה שהקב"ה ישיר עלינו 'שכינתו' בשנה זו המתחדש עלינו לטובה ולברכה, ועל ידי קביעות המקום לתפילה יאמר עלינו דברי נעים זמירות ישראל 'שתולים' בבית ה' בחצרות אלקינו יפריחו, ונזכה כולנו לכתובה וחתומה טובה, ויהיה שנת 'רינה ושירה' בכל הענינים, ונזכה להישועה האמיתית אמן.

(הרה"ח ר' אברהם ישעי' קליין הי"ו)

תמונה מריבית ק"ב אלטע בית מדרש, שימו לב להבדל בין הזיצן הללו להזיצן של הבתי מדרשים של זמנינו...

מדור ספרן של צדיקים

דברי תורה מצדיקים מפורסמים מדור האחרון

הזכירה על עניני גשמיים והכתיבה על עניני רוחניים

זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו וכו', יש לפרש על פי מה שפירש בספה"ק קדושת לוי (לראש השנה) על מה שמבקשים זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים כו'. להודיע על פי משל ומליצה, אם אחד רוצה ליתן מתנה לחבירו ואין לו שום קטרוג ומסטין על רצון הנתינה אזי בזכרון בעלמא סגי, דהיינו שמה שמוציא מפיו ליתן לו המתנה אזי ככתובין וכמסורין דמי, אבל לא כן הוא כשיש כת המונעים נתינת המתנה מיד הנותן ליד המקבל אז מן הצורך להכתב בספר חוק ולא יעבור ואז יסתלק ויכלו הכת המונעים מזה, כי אם לא יהיה רק דיבור אזי יסטין הכת המונעים אבל מכיון שכבר נכתב לחוק לא יהיה להם כח להסטין, כי כבר נכתב לחוק.

זה כונת זכרנו, על דעת זה זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים, כלומר, לאותו המדה שאתה מלך חפץ בחיים, אזי אני איני צריך רק הזכירה לבד ובהזכירה לבד דיו. כי ידוע מה שהקדוש ברוך הוא אומר לטוב אפילו על תנאי אינו חוזר כמאמר חכמינו ז"ל (ברכות ז, ט), ומכל שכן כי יגזור אומר להיטיב לבניו בודאי לא יסוג אחור להפר עצתו, כי עצת ה' לעולם תעמוד לטוב לבניו אבל למשמרת לדעת אלהים המתיצבים להסטין צריך שתכתבם בספר לחיים טובים לחוק ולא יעבור, ואז יסתלק כת המונעים בעצמם כיון שכבר נחקק בספר לחיים. וזהו וכתבנו בספר החיים למענך אלקים, בעבור מדת אלקים, דהיינו דין כידוע דאלקים מורה על דין, דהיינו בעבור שיש בעולם מדת דין, דהיינו כת המונעים לכן בשביל זה אני מבקש שתכתוב בספר, ואז ממילא יסוגו אחור. עכ"ד הק'.

ועל פי דבריו יש לפרש כי הנה אנו מבקשים ב' בקשות, א' זכרנו לחיים היינו חיים גשמיים, ועוד בקשה ב' וכתבנו בספר "החיים" בה' הידיעה, דהיינו חיים רוחניים שיש בהם יר"ש וכו'.

ובכמו שאמרו חז"ל בגמ' (שבת ל:) כתיב ושבתני אני את השמחה, וכתוב ולשמחה זו מה הוא עושה, לא קשיא וכו' ושבתני וגו' זו שמחה של מצוה ולשמחה וגו' זו שמחה שאינה של מצוה, ודקדק המפרשים דהלא שניהם בלשון אחד נאמרו ומהו ההכרע שזהו שמחה של מצוה וזה לא, ומבאר דכאן כתיב "השמחה" בה', ועל כן מרמז על שמחה

הידועה, שהוא של מצוה, וה"נ בענייני "החיים" בה', מרמז על חיים רוחניים כנ"ל, והנה חיים גשמיים אינה בקשה כל כך גדולה, ולזה די בזכירה בעלמא בלא כתיבה, אבל חיים רוחניים הוא בקשה גדולה, כמו שאמרו (שבת ל:) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, ועל כן קשה לבקש זאת מהקב"ה, ויש על זה הרבה מקטרגים, על כן צריך כתיבה דייקא.

(הרה"ק בעל ויחי יוסף מפאפא צ"ל בסעודת ליל א' דר"ה בשנת תש"ח לפ"ק באנטווערפן יצ"ו)

יבקש שיזכה להתעלות ושלא יפול ממדרגתו

לדוד ה' אורי וישעי (תהלים כו, ד).

אי"תא במדרש שוחר טוב (תהלים כו) אורי בראש השנה וישעי ביום הכפורים, הובא במטה אפרים ריש הלכות ראש השנה, יש לפרש על פי מה שאמרתי לפרש הפסוק (תהלים פו, א-ב) תפלה לדוד הטה ד' אזנך ענני כי עני ואביון אני, שמרה נפשי כי חסיד אני וגו' נראה כסתירה בתכ"ד, כי הלא אמרין בגמרא נדרים (דף מ"א) אמר אביי נקטינן 'אין עני אלא בדעת', וא"כ מאחר דקאמר כי עני ואביון, אנכי א"כ האיך חזר תיכף ואמר 'כי חסיד אני' שהוא המעלה היותר גדולה מכל המעלות.

ואמרת לפרש, דאי"תא בגמרא ר"ה (דף ג) אמר ר"ל כי משמש בד' לשונות ואחד מהם אי, ומעתה אפשר לומר דהכי קאמר דוד המלך ע"ה ענני כ"י היינו אי עני ואביון אני, היינו כשאני עני ואביון בדעת, אז אבקש שיענני השי"ת שיחלצני מעניי, ואח"כ אמר שמרה נפשי כ"י, היינו ג"כ אי חסיד אני, היינו שביקש שבעת שהוא במדרגת חסיד, ישמרה ד' שלא יפול ממדרגתו (וכדרך שמספרים מהרב הצדיק מה"ר רבי ר' זושא זצלה"ה שבעת שהיה במעלה גדולה היה בוכה מאוד, ושאל על מה הוא בוכה, ואמר איך שברגע אחד יוכל לאבד את הכל, הובא המעשה בסוף ספר לקוטי שושנה מהרב הקדוש מה"ר הגה"ק מקארין זי"ע ועכ"י).

זה יוכל להיות ג"כ כוונת המדרש הנ"ל, אורי בר"ה, היינו שבר"ה שאז הוא יומא דדינא, אז השי"ת הוא אורי, וביום הכפורים שאז הוא שעת רחמים ורצון, אז צריך לישועת ד' שלא יפול ממדרגתו, והיינו דקאמר וישעי זה יוה"כ, והבן.

(הרה"ק ר' יחזקאל מערץ צ"ל)

הערות על חידושים בגליון הענליט

הוא מוסיף והוא מפרק

שמחה של מצוה, שפלות האדם, ושמחת האבות מגן עדן

ראיתי דבריו הנחמדים של הרבני המרומם מוה"ר ברוך מרדכי מארקאוויטש הי"ו בגליון פ' כי תבא, בענין שמחה של מצוה, ובענין שפלות האדם שמרגיש בעצמו שלא קיים המצוה כדבעי, ובענין השתתפות האבות מגן עדן בשמחות הצאצאים, וביאר בזה פירש"י על הפסוק עשיתי ככל אשר צויתני, שמחתי ושימחתי בו באופן נחמד.

נפלא לציין שזכה לדרוך בשביל הקודש אשר דרכו בה הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע ותלמידו בעל מחבר ספר דרכי אמונה, שפירש הפסוק על פי ג' יסודות הנ"ל, והיות שכתב שם דברים יסודיים מאוד הנחוצים לכל אחד ואחד, ראוי להעתיק דבריו הקדושים.

וזה לשון ספר דרכי אמונה (פ' כי תבא דרוש ב') עשיתי ככל אשר צויתני, אמרו רבותינו ז"ל במשנה שמחתי ושמחתי בו, והטעם שורש שמחה של מצוה הוא להיות חזק ואמין שקיים המצוה וגמרה בכל אופנים, והיצר מתגרה בזה כידוע לעובדי השם, בכדי שלא להניח ללבות בני ישראל שמחה של מצוה, וזה עשיתי ככל אשר צויתני שמחתי וכו'. וכן אמרו רבותינו ז"ל (מכילתא) ועשית כל מלאכתך (שמות כ ט) כאילו כל מלאכתך עשויה, כלומר שצריך לקבל שבת קודש באנפין נהירין, וצריך בין בדברי העולם הזה בין בתורה ועבודה לבחינה שיהיה כאילו כל מלאכתך עשויה, ולא להיות עצב ונבזה, וכאמרו (אבות פ"ב מט"ז) לא עליך המלאכה לגמור.

וכפי ששמעתי מכבוד מו"ר צדיק אמיתי איש אלקים קדוש מורי ורבי ר' משה ליב זצוקלה"ה על פסוק (דברים כח מז) תחת אשר לא עבדת וגו', אמר שגם הנפש לא תמלא (קהלת יז), והוא תמיד בחסרונה, ואם האדם היה מאמין בעבודה מועטת שעובד להבורא ב"ה ועושה בזה נחת רוח לבורא כל עולמים, והיה שמח בזה שמחה תדירית, לא היה בא לשום תאוה נגד רצונו יתברך, שבא מחמת שהנפש לא תמלא, כי היה הנפש מליאה תמיד. וזהו תחת אשר לא עבדת ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל, ר"ל ולא היה לך מילוי משמחת העבודה, ועבדת את אויביך וגו' ובחוסר כל (שם מח), ר"ל שהחוסר כל גרם לך עבודה לחיצונים. נוכל לומר שזה אמרם ככל אשר צויתני שמחתי ושמחתי בו, כי על ידי השמחה נוכל לקיים עשיתי ככל אשר צויתני.

וזהו וראיתי כי אין טוב מאשר ישמח האדם במעשיו כי הוא חלקו (קהלת ג כב), ר"ל כאמרו ז"ל איזה עשיר השמח בחלקו, ויאמן כי הוא חלק ה', וניתן בחומר העכור בעשיה, לקשר סוף מעשה במחשבה תחלה, וישמח במעשיו דווקא, כי הוא הנעלם חלקו, והוא הוא הטוב, טוב ה' לכל, וזהו ישמח ישראל בעושיו, כידוע מהזוהר הק' (פנחס ריט: שצריך להודיע לאביו ולאמו שיבאו מגן עדן לשמחתו, שישמחו אתו עמו, וזהו בעושו שהם נתנו חלקם ביצירתו עכ"ל.ק. ועיי"ש עוד.

(ויאל הכהן מאשאקאוויטש)

זכורא דיוסף לפי ששכר מצוה בהאי עלמא איכא

אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלקיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם כל איש ישראל. טפכם נשיכם וגו' אשר בקרב מחניך מחוטב עציך עד שואב מימך (דברים כט, ט-י): ולמעלה כתיב (פסוק ז) ונקח את ארצם ונתנה לנחלה לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשי.

והנראה בס"ד לדרוש סמוכין, עפ"י מש"כ בספר צורו המור (סר"פ מטות), דצריך ביאור מי הכניס את חצי שבט מנשה שיקבלו נחלה בעבר הירדן, הרי הם לא שאלו דבר, דרך בני ראובן ובני גד הם שביקשו לקבל שם נחלתם, והיאך נכנסו חצי שבט מנשה לכלל עסק זה, ועיין ברמב"ן פרשת מטות (פרשה ל"ב-ל"ג) שהעיר ג"כ בזה עיי"ש.

זכר וז"ל, והנכון בזה, דמשה צוה במאמר השם שישארו חצי שבט מנשה עם אלו השני שבטים, להגין עליהם ולהצילם מצרתם, לפי שצדיק יסוד עולם, וזה שמו אשר יקראוהו יוסף הצדיק, לפי שהוא מעמיד העולם, ולכן נקרא יוסף אדוני הארץ, דכתיב דבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות, ולכן רצה השם שישאר חוצה לארץ חצי שבט מנשה בן יוסף, בענין שזכות יוסף יסייעם עכ"ל.

זכענין הזה כתב גם בספר יוגד יעקב (פרשת מטות) עה"פ כי לקחו מטה בני הראובני וגו', הביא בשם מרן מהרי"ד מבעלזא וז"ל, יש להפליא אחרי שלא בקשו נחלה בעבר הירדן רק בני גד ובני ראובן, ובקושי ניתן להם כמפורש בפרשת מטות, דמשה רבינו התרעם עליהם והוצרכו לקבל על עצמם להחליץ חושים, מה טעם הוסיף משה רבינו ליתן שם נחלה גם לחצי שבט מנשה מה שלא ביקשו, וי"ל היות שבמקומות הללו היו דרים גם מואבים, כדאיתא במסכת גיטין (דף ל"ח.) עמון ומואב טהרו בסיחון עיי"ש, וידוע כי המואבים היו גרועים בעניני זנות, כדחזינן ממעשה דשטים, חשש משה רבינו שהמקום יוכל לגרום שלא יהיו ישראל נשמרים בקדושה במקומות הללו, כידוע מש"כ בספה"ק שאנשי רשע משיירין רושם פגום במקום שעשו שם עבירות, ולכן התחכם משה רבינו והושיב שם אצלם גם חצי שבט מנשה, מזרעא דיוסף הצדיק ששמר עצמו במדת היסוד ועמד בנסייון בענין זה, ועל ידם יוכלו לעמוד בנסייון ולהשאר בקדושה עכ"ל.

זכספר תפארת יהונתן (פרשת מטות) עה"פ ויאמר אליהם משה אם תעשו וגו' כתב וז"ל, דלכאורה קשה על מה הוסיף להם משה חצי שבט מנשה אשר לא שאלו, אך י"ל כפשוטו, דבני גד ובני ראובן רצו להיות בארץ סיחון ועוג, יען כי הם לא

חטאו בפעור אלא בזנות מואב חטאו, ולכן נתן להם חצי שבט מנשה אשר יוסף כבש יצרו ולא חטא במצרים בפוטיפרע ומכפר על זה, ולכן זכו ג"כ לעבור חלוצים לפני ה'. עכ"ד.

אך יש להעיר, דאיתא במסכת סוטה (דף ל"ו), דרב ושמואל פליגי בקרא ויבוא יוסף לעשת מלאכתו, חד אמר מלאכתו ממש, וחד אמר לעשות צרכיו נכנס עיי"ש, ומעתה בשלמא למאן דס"ל מלאכתו ממש, שפיר י"ל דזכות יוסף ראוי להגין על יושבי הארץ, כיון שהיה נקי וצדיק מכל נדנדו הרהור עבירה, משא"כ למ"ד דס"ל לעשות צרכיו נכנס, צ"ב איך אפשר לומר דזכותו מגין, דהלא היה פגם כל דהו לפי מעלת קדושתו של יוסף הצדיק.

אבל ראה מש"כ בש"ך עה"ת (פרשת וישב), דצ"ב וכי יעלה על דעת יוסף הצדיק לעשות עבירה עם מצרית, אך זה דומה למה דאיתא במסכת סנהדרין (דף ק"ז.) דדוד בקש לעבוד ע"ז, והטעם דרצה לעשות כן, לפי שראה שנרדף מבנו ומשואל, וכדי שלא יתחלל שם שמים ח"ו שלא יאמרו עבדי הקב"ה דינא בלא דינא, רצה לעשות כן, לא לעובדה ממש אלא לפנים עשה כן כדי שכל העולם יצדיק את הדין עיי"ש, כן עשה יוסף כאן, כשראה עצמו שמכרו אותו כמה מכירות, ולא עוד אלא שחיה רעה מתגרה בו, אמר אני אקריב אליה, כי ראה עצמו שאעפ"י שיתקרב אליה לא יעשה שום עבירה עמה עיי"ש, הרי שהיה זה ליוסף רק על דרך עבירה לשמה כדי לקדש שמו ברבים, וגדולה עבירה לשמה יותר ממצוה שלא לשמה.

ובשו"ת טוב טעם ודעת בהקדמה להלכות טריפות (סוף מאמר ד') ביאר הענין דמשו"ה אמרינן גדולה עבירה לשמה, משום דמחשבתו לטובה ואזלינן בתר המחשבה דהוא העיקר ולכן כיון שכוונתו לטובה שפיר דמי ואמרינן גדולה עבירה לשמה, משא"כ אי אזלינן בתר מעשה לא איכפת לן הכוונה וגם עבירה לשמה הוי בגדר עבירה עיי"ש.

והנה במסכת סוכה (דף ל"א:), הקשו הראשונים (עיין ר"ן רשב"א וריטב"א), דהיאך אמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו, הא איכא הנאה מהשכר שמקבל על המצוה, ותי' החת"ס בחידושי על מסכת סוכה (דף ל. ד"ה ואם נטל יצא), דהשכר שמקבלים בעולם הזה הוא בגין המחשבה טובה שהיה לו קודם עשיית המצוה, ורק על מעשה המצוה אין מקבלים השכר בעוה"ז עכ"ד, והחתן סופר (ערך מצלה"י) כתב, דבזה מדייק הטיב לשון רש"י במסכת ר"ה (דף כ"ח.) ד"ה לאו ליהנות ניתנו וז"ל, לישראל להיות קיומם להם הנאה אלא לעול על צואריהם ניתנו עכ"ל, והיינו דבאמת ממחשבת המצוה שפיר יש לו הנאה שהרי מקבל שכר

ע"ז בעולם הזה, רק קיום מעשה המצוה לא ניתן להנאה עיי"ש, מבואר מזה דאי אזלינן בתר מחשבה איכא שכר מצוה בהאי עלמא, ואי אזלינן בתר מעשה ליכא שכר מצוה בהאי עלמא.

ובהואיל משה פרשת ויקרא (אות ח') הבאנו מכ"ק האדמו"ר מצאנז-זוועהיל זצ"ל (פרשת לך שנת תש"ס) לפרש מה דאמרינן במסכת יבמות (דף מ"ז.), גר שבא להתגייר בזמן הזה אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר, אי אתה יודע שישאל בזה בזמן הזה דווקא סחופים ומסורפים ויסורין באים עליהם וכו' עיי"ש, והנה הא דצריכים לומר להם כן, משום שמא יחזרו לסורם בראותם כשנתגיירו באים עליהם כל היסורים האלה, כדאיתא במסכת יבמות (דף מ"ח:), מפני מה גרים בזמן הזה מעונין ויסורים באים עליהם, ולא הגינו עליהם המצוות שקיימו כשנתגיירו, וע"כ הא דלא הגינו עליהם המצוות והמעש"ט שעשו, משום דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ולפי"ז יצא לידון בדבר החדש דזה דמקבלין גרים או לא, והיינו משום דחיישינן שמא יחזרו לסורם כשיבא עליהם יסורים, יהא תלוי אי ס"ל שכר מצוה בהאי עלמא איכא או לאו, דאי ס"ל דשכר מצוה בהאי עלמא איכא, ליכא למיחש דלמא יבאו עליהם יסורים כשיקיימו המצוות, וגם שמא יחזרו לסורם, דהוה כספק ספקא, דמסתברא שלא יבאו עליהם יסורים, ויקבלו שכר מצוותם בהאי עלמא, ומשו"ה שפיר אמרינן דמקבלים גרים, אבל אי ס"ל דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ולא יגין עליהם המצוות שיקיימו, א"כ מילתא דשיכחא הוא שיבאו עליהם יסורים ושמא יחזרו לסורם, ומשו"ה אין מקבלין גרים עכ"ד.

ומעתה יבואר סמיכות הפרשיות, דאמר הכתוב ונקח את ארצם ונתנה לנחלה לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשי, וקשה הרי שבט מנשה לא ביקשו כלל לנחול בעבר הירדן, וצ"ל דכן היה ציווי הקב"ה כדי שזכות יוסף יגן בעדיהם וכנ"ל, וקשה מה אהני ליה זכותא דיוסף הצדיק, לשיטה שהיה פגם כל דהו במה שנכנס לעשות צרכיו.

ולכן סמך לו הכתוב אתם נצבים היום כלכם וגו' וגו' אשר בקרב מחניך וגו', ורמז להם דחביבין הם הגרים דמננו יחדיו לצד כל ישראל, ומעתה נקטינן דשכר מצוה בהאי עלמא איכא, והטעם הוא משום דאזלינן בתר מחשבה, ולפי"ז אמרינן גדולה עבירה לשמה, וכיון דיוסף לא עשה רק עבירה לשמה, לא היה שום פגם במעשיו, ושפיר מהני זכותא דיוסף, ודו"ק.

(הרה"ג ר' יצחק מוטצען שליט"א)

ע"י קול השופר בחודש אלול משנתק הצי"ר הדומה לזבוב

כתב הגר"א (ס"י תקפ"א ס"ג) בשם ספר המנהגים, ואין תוקעין בערב ראש השנה, ובטעם הדבר כתב המגן אברהם (סק"ד) בשם הלבנוש, שהטעם הוא כדי להפסיק בין תקיעות דרשות לתקיעות דחיוב, לכן מפסיקים ביום, להראות שאין התקיעות שוות, ובשם ספר המנהגים כתב הטעם, שהוא כדי לערבב השטן.

הגר"א בפירושו לספר יונה (א, ג) כתב בזה ביאור חדש, שלכך מפסיקין לתקוע בשופר בערב ראש השנה, שהנה בגמרא גיטין (דף נו ע"ב) מבואר שטיטוס המלך נכנס יתוש בחוטמו ונקר את מוחו שבע שנים, יום אחד חלף על פתחו של נפח ושמע היתוש את הברזל המכה ונשתתק, חשב טיטוס שהנה יש רפואה למכתו, והביאו לפניו אנשים שיכו בקורנס לשתק את כאבו, ושם בגמרא נאמר שעד שלושים יום עזר הדבר, אמנם אחר שלושים יום, כיון דדש דש, ופירש רש"י וז"ל, 'כיון דדש דש, משהרגיל היתוש ולמד בקול הקורנס הכיר בו ולא הניח ניקורו', ומבואר ששלושים יום הוא שיעור זמן שאחר זמן זה יש בו התרגלות ולכן שוב לא פחד היתוש לנקר.

וכתב הגר"א, שמאחר ומטרת השופר בא לעורר את האדם שיחזור בתשובה, לכך יש להפסיק בתקיעה בערב ראש השנה, כדי שלא יעברו עליו

שלושים יום של תקיעת שופר ושוב יתרגל האדם ולא יתעורר מתקיעת השופר בראש השנה.

זהנה בחז"ל מבואר שהיצר הרע נקרא זבוב, שהוא ממשפחת היתוש, וכתב החיד"א בשם רבינו אפרים על מה שנאמר בפרשת עמלק (שמות יט) 'תכתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע', 'זכרון בספר ושים באזני ר"ת זבוב', לפי שזבוב הוא מלך עמלק הוא היצר הרע, והנה כל אחד יש במוח הזבוב הוא היצר הרע שמנקר במוחו ואינו נותן לו לעבוד את ה', שכל ימי חייו של האדם צריך האדם להלחם בזבוב המנקר במוחו, שאינו נותן לו להתבונן לשם מה ירד לעולם הזה, מהו חובת האדם בעולמו, אכן קול תקיעת השופר בחודש אלול בא לעורר את האדם 'עורו ישנים

משנתכם', ואז נבהל הזבוב ואינו מנקר במוחו של האדם, ויכול האדם לשוב בתשובה, אבל אם יתקעו כל החודש, הרי שכאשר יבואו ליום ראש השנה צצריכים לערבב בו את את השטן, יש לחשוש כיון דדש דש, ומשום כן בערב ראש השנה אין תוקעין, כדי להפסיק את השלושים יום.

זהו המהות של חודש אלול, בחודש אלול השי"ת צופה ומביט על בני ישראל לראות

הנהגתם כשיש להם מנוחה מהזבוב המנקר במוחם כל ימות השנה, ואכן בשנים קדמוניות ראו עבודת חודש אלול, וכמו שאמר זקני ז"ל שבעיר קראסנא גם אנשים פשוטים היו עוברים ברחוב ובוכים מחמת ההתעוררות של חודש אלול, אבל למעשה כל אחד מתעורר לתשובה.

זהו הטעם מה שחודש אלול הוא זמן של רחמים, שכאשר השי"ת רואה כיצד נראים בני ישראל בזמן שאין הזבוב מנקר במוחם, מיד מתעורר על בני ישראל רחמים ורצון, לפי שעל ידי כן מתגלה שהמעכב הוא רק השאור שבעיסה, ולכן יש לנו להתעורר על ידי קול השופר ולהתבונן כראוי לקראת ראש השנה.

(הגה"צ ר' שלום יוסף פריעד
שליט"א - אב"ד קראסנא)

יהי רצון לשנה הבאה בן!

השיר והשבח להשי"ת על כל הטוב אשר גמלונו, ברוב רחמינו וחסדיו הננו זוכים לסיים שנה שלימה של הופעת גליונינו מדי שבת בשבתנו ומועד במועד, זכינו להיות השלוחי דרחמנא להרוות צמאונם של שוחרי תורה וחסידות באומר הבא מן החדש, ולהיות שופרם של אלו שחדשו חידושים מתוקים, ונפשם חשקה לחקקם עלי גליון ולפרסמם בשער בת רבים כדת של תורה, כה יתן ה' וכה יוסיף שנוכל להמשיך בעבודת הקודש באנפין נהירין לשמחת לב כל קוראי הגליון.

ובפרס השנה החדשה ברכותינו שלוחה לכל הקהל הקודש שנהנו רבות מהגליון שיזכו גם להלאה ליהנות ולשבוע מטיב הגליון. ובמיוחד נביע ברכותינו לכל מי שנהג בנו עין טובה ונאותו לפרסם חידושי תורתם המתוקים עלי דפי הגליון. יהי רצון שיתברכו בשנה טובה ומבורכת שנת כלכלה שנת למוד שנת מנוחה. ויזכו ללמוד וללמד מתוך שפע רב בבריות הגוף והנפש וכל טוב. יכתבו ויחתמו בספרן של צדיקים לאלתר לחיים טובים אמון.

ומבא גם יוצאת הקריאה לכל מי שיש תחת ידו איזה חידושים הנכונים למוציא דעת נא אל ימנעו טוב מבעליו ויכנסו בכלל מזכי הרבים. זכות זה יעמד להם להתברך בשנה טובה ומבורכת להם ולכל הנלוים אליהם, ובמהרה נזכה לשנת גאולה וישועה אמון.

כברכת עורכי הגליון
אברהם ישע"י קליין
יואל הכהן מאשקאוויטש • שלמה [ברח"י] הערשקאוויטש

אריה שאג מי לא יירא

לגבי אותם שמסתובבים בימים האלו ואינם באים לידי רעדה אמר הגרי"ז מברסק משל נפלא, פעם הלכו קבוצה של אנשים ביער, ולפתע נשמעה קול נהמתו הנוראה של האריה, כמובן שמיד ברחו כולם כל עוד נשמעם בהם ועלו על האילנות, אך היה שם איש אחד שהמשיך ללכת בדרכו כאילו לא אירע דבר ולא נס על נפשו, והיו תמהים עליו איך אינו מפחד מן האריה הטורף, ויש שחשבו שהוא גיבור עצום שאינו מתיירא מפני האריה, אבל יודעי דבר ידעו שהסיבה היא שהלה חרש הוא, שאינו שומע בשתי אוזניו, ואינו שומע את נהמת הארי.

ואמר הגרי"ז, הנה בשל"ה הקדוש (שופטים תורה אור ב) מבאר על הפסוק ארי"ה שאג מי לא יירא, ארי"ה ראשי תיבות אלול ראש השנה יום כפורים ה'ושענא רבא. והנה אנו רואים שאנשים מסתובבים בימים אלו ומורא אינו עולה על ראשם, אבל אין זה סימן שהאדם בטוח שיצא זכאי בדין, אלא הרי זה סימן שהאדם הוא חרש שאינו שומע קול הקורא....

(מפי הר"ה ג' ר' יוסף חיים גרינוואלד שליט"א)

להכניס דברי תורה בתוך הגליון ולהעלות והארות: 845.210.6668 | טעל: 845.314.8486 | פקס: 845.210.6668
אימעי"ל: chelkeiny@gmail.com

צו באקומען דעם גליון יעדע וואך אין אימעי"ל, שיקט א אימעי"ל צו: chelkeiny@gmail.com

הגליון נערך ע"י מכון קונטרס
מו"ה אברהם ישע"י קליין
מו"ה יואל הכהן מאשקאוויטש
מו"ה משה אברהם לייפער
מו"ה שלמה הערשקאוויטש

חלוקת
בתורתך